

NORGES HØYESTERETT

D O M

avsagt 28. mai 2024 av Høyesterett i avdeling med

justitiarius Toril Marie Øie
dommer Henrik Bull
dommer Espen Bergh
dommer Cecilie Østensen Berglund
dommer Knut Erik Sæther

HR-2024-967-A, (sak nr. 23-164015SIV-HRET)
Anke over Borgarting lagmannsretts overskjønn 12. september 2023

Staten v/Samferdselsdepartementet

(Regjeringsadvokaten
v/advokat Elisabeth Sawkins Eikeland
– til prøve)

mot

A
B
C
D

(advokat Tor Gresseth)

Norskog (partshjelper)
Norges Bondelag (partshjelper)
Norges Skogeierforbund (partshjelper)

(advokat Magnus Dæhlin)

S T E M M E G I V N I N G

(1) Dommer **Sæther:**

Sakens spørsmål og bakgrunn

- (2) Saken gjelder fastsettelse av kapitaliseringsrente ved ekspropriasjon av landbrukseiendom, nærmere bestemt om det var riktig av lagmannsretten å legge til grunn kapitaliseringsrenten på 2,5 prosent som er fastsatt i forskrift.
- (3) Statens vegvesen skal bygge ny E18 mellom Vinterbro og Retvet i Akershus. Det er vedtatt ekspropriasjon av blant annet deler av de tre eiendommene som saken her gjelder, som alle er gårdsbruk. Arealet som skal eksproprieres, er hovedsakelig dyrket mark og innmarksbeite, og det skal i sin helhet beregnes som landbruksareal.
- (4) Vegvesenet begjærte skjønn i 2021. Partene er enige om at det er bruksverdien som skal erstattes.
- (5) Follo og Nordre Østfold tingrett avhjemlet skjønn 28. januar 2022. Det sentrale for det spørsmålet Høyesterett behandler, er at tingretten satte kapitaliseringsrenten til 4 prosent «i tråd med standarden» som følger av høyesterettspraksis.
- (6) Statens vegvesen begjærte overskjønn, men det gjaldt andre sider av skjønnet enn størrelsen på kapitaliseringsrenten.
- (7) Borgarting lagmannsrett avhjemlet overskjønn 12. september 2023 med følgende slutning:
- «1. Statens vegvesen betaler erstatning som fastsatt under det enkelte takstnummer.
  2. Statens vegvesen plikter å innløse et areal på ca. 2,6 dekar, i.h.h. til skisse inntatt på side 265 i Tilleggsutdrag 1.
  3. I saksomkostninger for lagmannsretten betaler Statens vegvesen til B 1 126 166,10 – enmillionetthundreogtjuusekstusenetthundreogseksisiks 10/100 – kroner innen to uker fra forkynnelse av overskjønnet.
  4. I saksomkostninger for lagmannsretten betaler Statens vegvesen til C, D og A 1 071 284 – enmillionogsyttientusentohundreogåttifire – kroner innen to uker fra forkynnelse av overskjønnet.
  5. Godtgjørelse til skjønnsmedlemmene fastsettes i egen avgjørelse og dekkes av Statens vegvesen.»
- (8) Lagmannsretten satte under dissens 4 mot 1 kapitaliseringsrenten til 2,5 prosent. Flertallet viste blant annet til at renten for personskadeerstatning ved forskrift i 2022 ble satt til 2,5 prosent, jf. forskrift 26. august 2022 nr. 1482 om kapitaliseringsrente etter skadeserstatningsloven, og til at de to rentesatsene i praksis følger hverandre. Mindretallet viste til at rentesatsen på 4 prosent følger av rettspraksis.

- (9) Staten ved Samferdselsdepartementet har anket til Høyesterett. Anken gjelder slutningen punkt 1 og retter seg bare mot kapitaliseringsrenten. Det er prinsipalt anket over lagmannsrettens rettsanvendelse. Subsidiært er det anført at skjønnsgrunnene er mangelfulle.
- (10) Foreningene Norskog, Norges Bondelag og Norges Skogeierforbund er partshjelpere til støtte for ankemotpartene, jf. tvisteloven § 15-7 første ledd bokstav b.
- (11) Saken står i det vesentlige i samme stilling som for lagmannsretten.

Partenes syn på saken

- (12) Den ankende part – *staten ved Samferdselsdepartementet* – har i korte trekk anført:
- (13) Lagmannsrettens flertall bygger på feil rettsanvendelse når den anvender kapitaliseringsrenten på 2,5 prosent i forskriften om kapitaliseringsrente ved personskade analogisk ved utmåling av bruksverdiestatning for landbruksareal.
- (14) En lavere kapitaliseringsrente for personskadeerstatning er begrunnet med sosiale hensyn som ikke slår til ved ekspropriasjon. Tilpasningsplikten for grunneiere er ikke endret av forskriften. Høyesteretts praksis kan ikke forstås slik at det også etter at forskriften er vedtatt, skal anvendes samme rente ved bruksverdiestatning for landbruksareal og ved personskadeerstatning. Riktig rettsanvendelse er fortsatt å bygge på den domstolsskapte kapitaliseringsrenten på 4 prosent.
- (15) Subsidiært mener staten at lagmannsrettens skjønnsgrunner er mangelfulle. Flertallet gir ingen tilstrekkelig begrunnelse for hvorfor kapitaliseringsrenten baseres på forskriften, og skjønnsgrunnene gir ikke grunnlag for å prøve om flertallet har forstått fremgangsmåten for fastsettelse av kapitaliseringsrenten riktig.
- (16) Staten ved Samferdselsdepartementet har lagt ned slik påstand:
- «Overskjønnet oppheves så langt det er påanket.»
- (17) Dersom anken fører frem, er staten enig med ankemotpartene i at de kapitaliserte erstatningspostene må vurderes på nytt.
- (18) Ankemotpartene – *A, B, C og D* – har i korte trekk anført:
- (19) Flertallet i lagmannsretten bygger på korrekt rettsanvendelse.
- (20) Det følger av Høyesteretts praksis at det ved fastsettelse av erstatning ved ekspropriasjon av jord- og skogeiendommer skal benyttes samme kapitaliseringsrente som i personskadesaker. Forskriften om kapitaliseringsrente ved personskade må derfor lede til at kapitaliseringsrenten på 2,5 prosent gjelder for begge sakstypene. Hensynene bak kapitaliseringsrenten er sammenfallende, og rentene bør fortsatt følges ad.

- (21) Grunneiere i ekspropriasjonssaker har en tilpasningsplikt, menplikten begrenses av Grunnloven § 105, som gir rett til full erstatning. En rentesats på 4 prosent stiller for strenge krav til tilpasningsplikten.
- (22) Lagmannsretten har gitt en tilstrekkelig begrunnelse for valget av kapitaliseringsrente, og skjønnsgrunnene er ikke mangelfulle.
- (23) A, B, C og D har lagt ned slik påstand:
- «Prinsipalt:
Anken forkastes.
- Subsidiært:
Dersom overskjønnet oppheves, må opphevelsen omfatte hele verdsettelsen av alle kapitaliserte erstatningsposter, dvs. for dyrkamark og innmarksbeite.
- I begge tilfeller:
Ankemotpartene tilkjennes sakens kostnader.»
- (24) Partshjelperne – *Norskog, Norges Bondelag og Norges Skogeierforbund* – har sluttet seg til ankemotpartenes anførsler og utdypet enkelte av dem. Foreningene har særlig argumentert med at en kapitaliseringsrente på 2,5 prosent bygger på en riktig vurdering av grunneiernes tilpasningsplikt.
- (25) Norskog, Norges Bondelag og Norges Skogeierforbund har lagt ned slik påstand:
- «Norskog, Norges Bondelag og Norges Skogeierforbund tilkjennes saks kostnader.»

Mitt syn på saken

Problemstillingen og noen rettslige utgangspunkter

- (26) Spørsmålet i saken er om lagmannsretten bygde på riktig rettsanvendelse da den kom til at kapitaliseringsrenten som gjelder ved ekspropriasjon av jordbrukseiendom, er 2,5 prosent.
- (27) Ved ekspropriasjon har den det eksproprieres fra – ekspropriaten – krav på full erstatning, jf. Grunnloven § 105. Bruksverdi erstatning fastsettes etter ekspropriasjonserstatningsloven § 6 første ledd første punktum, som lyder slik:
- «Vederlag etter bruksverdi skal fastsetjast på grunnlag av avkastinga av egedomen ved slik pårekeleg utnytting som det røyneleg er grunnlag for etter tilhøva på staden.»
- (28) Når det skal fastsettes en engangserstatning for fremtidig tap, må tapet neddiskonteres til en nåverdi, jf. Prop. 73 L (2020–2021) side 5. Det vil si «at man beregner hvor stort engangsbeløpet må være for at hovedstolen (det tilkjente beløpet) og avkastningen til sammen vil dekke den fremtidige skaden». Det er her kapitaliseringsrenten kommer inn, jf. proposisjonen samme sted:
- «For å komme frem til hvor stort engangsbeløpet skal være, må man stipulere en rente som reflekterer den avkastningen den skadelidte må forventes å få på den kapitalen

han eller hun får utbetalt i nåverdi. Denne renten omtales som kapitaliseringsrenten. Jo høyere kapitaliseringsrente som anvendes, desto lavere blir erstatningsbeløpet.»

- (29) Fastsettelsen av kapitaliseringsrenten bygger på flere elementer, slik det er gjort rede for i Rt-2014-1203 *kapitaliseringsrente, storkammer* avsnitt 84 flg. For mitt formål er det tilstrekkelig å nevne noen hovedpunkter.
- (30) Kapitaliseringsrenten bestemmes av «hvilken gjennomsnittlig realavkastning, altså nominell avkastning minus inflasjon, som kan oppnås ved forvaltning av et erstatningsbeløp om man ser flere tiår frem i tid» (avsnitt 84).
- (31) Også tapsbegrensningsplikten – tilpasningsplikten – har betydning for kapitaliseringsrenten, jf. Prop. 73 L (2020–2021) side 12:
- «Tapsbegrensningsplikten knytter seg i utgangspunktet til tapet, ikke erstatningen. Den skadelidte forventes å innrette livet sitt med skaden slik at tapet begrenses. Det ligger ikke innenfor tapsbegrensningsplikten at den skadelidte rent faktisk pålegges å investere erstatningen slik at den oppnår høy avkastning. Men Høyesterett har med bakgrunn i tapsbegrensningsplikten lagt til grunn at forventninger til investeringsrisiko får betydning for forventet avkastningsnivå, som igjen får betydning for fastsettelsen av kapitaliseringsrenten.»
- (32) Ved fastsettelsen av kapitaliseringsrenten legges det altså vekt på flere hovedelementer – anslag over fremtidig inflasjon, krav til investeringsporteføljen, som blant annet er et spørsmål om hvilken risiko den som får erstatning, må være forberedt på å ta for å oppfylle sin tilpasningsplikt, og hvilken gjennomsnittlig avkastning en slik portefølje vil gi i et langsiktig tidsperspektiv. Den forventede økonomiske utviklingen nasjonalt og internasjonalt vil da stå sentralt.
- (33) I storkammerdommen ble det ved fastsettelsen av kapitaliseringsrenten ved personskade i tråd med dette gjort anslag over hva en investeringsportefølje med et akseptabelt risikonivå ville gi i gjennomsnittlig realavkastning i et tidsperspektiv på omkring 50 år (avsnitt 88).

Rettsstilstanden før oktober 2022

- (34) Kapitaliseringsrenten for erstatning ble opprinnelig fastsatt av domstolene og er behandlet i en rekke avgjørelser fra Høyesterett. Før oktober 2022 var det ingen regulering i lov eller forskrift ut over en hjemmel i ekspropriasjonserstatningsloven av 1973 til å fastsette en alminnelig kapitaliseringsrente for skog, som aldri ble tatt i bruk. Forskriftshjemmelen ble ikke tatt med i den gjeldende ekspropriasjonserstatningsloven.
- (35) I HR-2018-1715-A *Skeidar* avsnitt 31 til 38 er det gjort grundig rede for rettspraksis om valg av kapitaliseringsrente ved ekspropriasjon av fast eiendom. Det har ikke senere kommet til avgjørelser som endrer dette bildet, og jeg viser til denne fremstillingen.
- (36) Som det går frem av *Skeidar*-dommen med henvisning til tidligere avgjørelser fra Høyesterett, har det over tid dannet seg en standardisert kapitaliseringsrente både for ekspropriasjonserstatning og for personskadeerstatning. Ved fastsettelsen av kapitaliseringsrenten har domstolene tatt utgangspunkt i hvilken avkastning som kan

oppnås ved de plasserings- og anvendelsesmulighetene ekspropriaten kan gjøre bruk av. Det forventes at ekspropriaten gjør bruk av disse mulighetene for å begrense sitt tap.

- (37) Renten var opprinnelig 5 prosent, men ble senket til 4 prosent i storkammersaken. Det dreier seg om en meget langsiktig normalrente, som det kan gjøres unntak fra, jf. Skeidar-dommen avsnitt 35 til 38.
- (38) Høyesterett brukte i tidlige avgjørelser litt forsiktige formuleringer om hvor sammenfallende rentenivået skulle være i de ulike sakstypene. I Rt-1994-557 *Flåmyra*, som gjaldt fastsettelse av kapitaliseringsrente ved bruksverdierstatning for skog, ble det uttalt at det kan «være grunn til å sammenligne med praksis på andre områder hvor tilsvarende hensyn generelt gjør seg gjeldende», og det var derfor «nærliggende å trekke inn» rentefoten for personskade som «veiledning», jf. dommen side 562–563. Dette ble gjentatt i Rt-2008-195 *Regionfelt Østlandet* avsnitt 92. Men som det konkluderes med i den dommen avsnitt 93, er det nå fast praksis for samme standardiserte kapitaliseringsrente ved personskadeerstatning og ekspropriasjonserstatning. Dette er også lagt til grunn i storkammerdommen avsnitt 68.
- (39) Etter mitt syn foreligger det likevel ikke noe prejudikat for at det under enhver omstendighet skal anvendes identisk kapitaliseringsrente ved personskadeerstatning og ekspropriasjonserstatning, slik ankemotpartene har anført. Det er uansett klart at rettstilstanden vil kunne endres gjennom lov- eller forskriftsendringer, hvilket leder meg over til betydningen av den kapitaliseringsrenten som er fastsatt i medhold av skadeserstatningsloven.

Skadeserstatningsloven § 3-9 andre ledd og forskriften om kapitaliseringsrente

- (40) Høyesterett har i flere avgjørelser pekt på at kapitaliseringsrenten ved utmåling av erstatning for personskader burde fastsettes ved lov eller forskrift. Dette har nå skjedd, ved at skadeserstatningsloven i 2021 fikk et nytt § 3-9 andre ledd med forskriftshjemmel for fastsetting av kapitaliseringsrente.
- (41) Andre ledd første punktum lyder slik:
- «Kongen kan i forskrift fastsette en kapitaliseringsrente (realrente) som skal anvendes for å komme frem til nåverdien av fremtidig tap når erstatningen fastsettes til en engangssum.»
- (42) Det følger av plasseringen i loven kapittel 3 at anvendelsesområdet for forskriftshjemmelen er erstatning for skade på person, for andre personlige krenkinger m.m. og for tap av forsørger. Formålet er å forenkle erstatningsoppgjørene, gi aktørene og partene større forutberegnelighet og forebygge tvister, jf. Prop. 73 L (2020–2021) side 5.
- (43) Proposisjonen gir på side 15 føringer for fastsettelsen av kapitaliseringsrenten:
- «Dagens kapitaliseringsrente bygger på en forutsetning om at den utbetalte erstatningen investeres med noe risiko slik at man oppnår en viss avkastning, jf. Rt-2014-1203 avsnitt 90 følgende. Departementet er enig i at kapitaliseringsrenten bør fastsettes ut fra en forventning om investeringer med en noe høyere risiko enn plassering av beløpet på sparekonto i bank. Det risikonivået som det legges til grunn at

må kunne forventes etter dommen i Rt-2014-1203, kan imidlertid synes noe høyt. Som påpekt av Norsk Sykepleierforbund i høringen vil den skadelidte ofte være i en vanskelig livssituasjon på grunn av skaden og de livsendringene den medfører. Det kan ikke forventes at den skadelidte har kunnskap eller overskudd til å drive aktiv forvaltning av erstatningen.»

- (44) Lovgiveren ønsker altså et lavere risikonivå ved personskader enn det Høyesterett i storkammersaken la til grunn da kapitaliseringsrenten ble satt til 4 prosent. Departementet nevner flere grunner til dette, som knytter seg særskilt til personskade. Det fremheves at skadelidte ofte er i en vanskelig livssituasjon. I tillegg til det jeg har gjengitt, viser forarbeidene til at den skadelidte på grunn av likviditetsbehov kan være avhengig av å realisere for eksempel aksjer på et tidspunkt da markedsverdien ikke er høy.
- (45) Det er med andre ord mindre strenge krav til investeringsrisikoen – en lemping av tapsbegrensningsplikten – som begrunner den lavere kapitaliseringsrenten i forskriften, ikke en justert forventet inflasjon eller endret økonomisk utvikling.
- (46) Med virkning fra 1. oktober 2022 er renten satt til 2,5 prosent, jf. forskriften om kapitaliseringsrente ved personskade § 2 første ledd.
- (47) I statsrådsforedraget til forskriften (PRE-2022-08-26-1482) uttaler departementet seg om hvilken betydning rentesatsen på 2,5 prosent kan få for andre sakstyper enn personskadeerstatning, blant annet ved ekspropriasjon, jf. foredraget punkt 5:

«Avslutningsvis bemerkes at den domstolsfastsatte kapitaliseringsrenten som i dag benyttes ved utmåling av personskadeerstatning, i større eller mindre grad har gitt veiledning for domstolene også i andre sammenhenger, for eksempel ved utmåling av ekspropriasjonserstatning. Det vises blant annet til uttalelser om dette i dommen i HR-2018-1715-A med videre henvisninger. Etter departementets syn er det langt fra gitt at de vurderingene som i høringsnotatet er lagt til grunn for en forskriftsfastsatt kapitaliseringsrente på personskadeerstatningsområdet, kan eller bør være avgjørende i andre sammenhenger. Departementet har i vurderingen av kapitaliseringsrenten ved utmåling av personskadeerstatning ikke tatt i betraktning eventuelle særlige hensyn som gjør seg gjeldende på andre områder, for eksempel ved ekspropriasjonserstatning.»

- (48) Dette bygger på at det fortsatt er domstolene som fastsetter kapitaliseringsrenten utenfor personskadeområdet. Det går videre uttrykkelig frem at departementet ikke har vurdert hvilken betydning rentesatsen i forskriften har for andre saksområder – ekspropriasjonserstatning er særskilt nevnt – og at det langt fra er sikkert at en tilsvarende kapitaliseringsrente bør gjelde der.
- (49) Etter mitt syn er det da på det rene at renten på 2,5 prosent ved personskade ikke uten videre kan legges til grunn ved ekspropriasjon. Om og eventuelt i hvilken utstrekning forskriften bør ha betydning, må særlig bero på en vurdering av tilpasningsplikten ved ekspropriasjon, og om de samme hensyn gjør seg gjeldende her som ved personskade.

Lagmannsrettens rettsanvendelse

- (50) Lagmannsretten drøfter valget av kapitaliseringsrente i et eget punkt i dommen. Som bakteppe for vurderingen gjøres det rede for relevant høyesterettspraksis, blant annet

storkammerdommen fra 2014. I tillegg pekes det på nyere avgjørelser fra lagmannsrettene som illustrerer ulike oppfatninger om hvilken betydning forskriften om kapitaliseringsrente ved personskade har ved ekspropriasjon. Jeg har ikke innvendinger mot denne delen av lagmannsrettens rettsanvendelse.

(51) Flertallet begrunner valget av kapitaliseringsrente på følgende måte:

«Flertallet bemerker at kapitaliseringsrenten skal være en langtidsrente. Det er videre slik at det alminnelige rentenivået i Norge og verden for øvrig har øket de siste årene. Ved avhjemlingen av overskjønnet her er langsiktig innskuddsrente omtrent 4 prosent, lånerente omtrent 5 prosent og konsumprisindeksen steg med 5,4 prosent fra juli 2022 til juli 2023. Det innebærer at det for tiden er negativ realrente. Flertallet peker på at det i praksis ikke er mulig å få kjøpt jordbruksjord i distriktet og at det er begrensede muligheter til å investere på annen måte i jordbruk der. Endret rentenivå i samfunnet har medført at rentesatsen ved erstatningsberegning etter skadeserstatningsloven i forskrift er satt til 2,5 prosent. Dette er gjort etter en grundig og faglig vurdering. Ekspropriasjonssaker har en historie med å følge langtidsrenten (realrenten) i skadeserstatningsloven. Flertallet legger til grunn at kapitaliseringsrenten skal være 2,5 prosent.»

(52) Lagmannsretten gir ikke uttrykk for at den bygger direkte på forskriften eller anvender den analogisk, men forskriften er en sentral del av begrunnelsen. Kjernen i lagmannsrettens resonnement er at ettersom rentesatsen i forskriften er begrunnet med et endret rentenivå i samfunnet, og man i ekspropriasjonssaker følger renten i personskadesaker, må rentesatsen i forskriften også gjelde ved ekspropriasjon.

(53) Min redegjørelse for prosessen som ledet frem til lovendringen og forskriften viser imidlertid at forskriften ikke er fastsatt ut fra et endret rentenivå i samfunnet, men ut fra mindre strenge krav til skadelidtes tapsbegrensningsplikt. Lagmannsrettens begrunnelse hviler derfor på et uriktig rettslig premiss, som leder til at lagmannsretten ikke foretar noen nærmere vurdering av tapsbegrensningsplikten ved ekspropriasjon sammenlignet med personskade. Den kortfattede uttalelsen om at det ikke er mulig å få kjøpt jordbruksjord i distriktet, er klart nok ikke tilstrekkelig. Konsekvensen av dette er at lagmannsretten for direkte bygger på forskriften. Det er etter mitt syn uriktig rettsanvendelse, som må medføre at overskjønnet oppheves så langt det er påanket.

(54) Særlig ankemotpartene og partshjelperne har for Høyesterett kommet inn på ulike hensyn som kan ha betydning for kapitaliseringsrenten, og i den forbindelse fremlagt sakkyndiguttalelser som belyser forhold som kan ha betydning for grunneieres tilpasningsplikt. Det er imidlertid ikke grunnlag for at Høyesterett foretar denne vurderingen nå.

Konklusjon og sakskostnader

(55) Jeg har kommet til at overskjønnet må oppheves så langt det er påanket. Partene er enige om at de kapitaliserte erstatningspostene da må vurderes på nytt.

(56) Ved anke fra saksøkerens side har ankemotpartene krav på å få dekket nødvendige sakskostnader etter skjønnsprosessloven § 54 b, jf. § 54. Paragraf 54 første ledd lyder slik:

«Saksøkeren skal erstatte saksøkte nødvendige utgifter i anledning av skjønnsaken.»

- (57) Ankemotpartenes sakskostnadsoppgave på 448 750 kroner inklusiv merverdiavgift legges til grunn som nødvendige utgifter.
- (58) I tillegg er det krevd erstattet utgift til en sakkyndigrapport med 129 750 kroner. Rapporten *Kapitaliseringsrente ved ekspropriasjon av jord- og skogareal* er skrevet av førsteamanuensis Per Kristian Rørstad og professor Hans Fredrik Hoen ved Norges miljø- og biovitenskapelige universitet (NMBU). Staten har innvendt at utgiften til rapporten ikke er nødvendig og derfor ikke skal erstattes.
- (59) Rapporten tar særlig opp forhold som kan ha betydning for hvilke krav som må stilles til tilpasningsplikten ved ekspropriasjon av jordbruksareal. Det er et spørsmål som lagmannsretten ikke går nærmere inn på i rettsanvendelsen som er til prøving, og som følgelig heller ikke har stått sentralt i saken for Høyesterett. Det ble under ankeforhandlingen gjort begrenset bruk av rapporten. Jeg er derfor enig med staten i at utgiften ikke oppfyller nødvendighetsvilkåret i § 54.
- (60) Partshjelperne krever å få erstattet sine sakskostnader for Høyesterett med 128 554 kroner for hver partshjelper, til sammen 385 662 kroner, mens staten mener partshjelperne ikke har krav på å få dekket sine sakskostnader. Skjønnsprosessloven har ikke særlige regler om sakskostnader for partshjelpere. Ifølge skjønnsprosessloven § 2 gjelder deler av tvisteloven, blant annet kapittel 20 om sakskostnader, så langt skjønnsprosessloven ikke har særlige regler. Etter tvisteloven § 20-1 tredje ledd står partshjelperen når det gjelder sakskostnader, i samme stilling som parten, se også Rt-2011-1683 avsnitt 40. Utgangspunktet må ut fra dette være at en partshjelper for saksøkeren kan kreve sine sakskostnader dekket etter skjønnsprosessloven § 54 b, jf. § 54, jf. Rt-2010-1056 avsnitt 53, Rt-2008-82 og Rt-2006-720. Statens saksopplegg gir ikke grunnlag for å vurdere om og eventuelt når det kan gjøres unntak fra dette utgangspunktet.
- (61) Partshjelpernes krav om sakskostnader med til sammen 385 662 kroner overstiger etter mitt syn det som er nødvendig, jf. tvisteloven § 20-5 første ledd, jf. § 20-1 tredje ledd. Erstatning for nødvendige sakskostnader settes til 200 000 kroner.
- (62) Jeg stemmer for denne

D O M :

1. Overskjønnet oppheves så langt det er påanket.
2. I sakskostnader for Høyesterett betaler staten ved Samferdselsdepartementet til A, B, C og D i fellesskap 448 750 – firehundreogførtiåttetusensjuhundreogfemti – kroner innen 2 – to – uker fra forkynnelsen av dommen.
3. I sakskostnader for Høyesterett betaler staten ved Samferdselsdepartementet til Norskog, Norges Bondelag og Norges Skogeierforbund i fellesskap 200 000 – tohundretusen – kroner innen 2 – to – uker fra forkynnelsen av dommen.

- (63) Dommer **Østensen Berglund:** Jeg er i det vesentlige og i resultatet enig med førstvoterende.
- (64) Dommer **Bull:** Likeså.
- (65) Dommer **Bergh:** Likeså.
- (66) Justitiarius **Øie:** Likeså.
- (67) Etter stemmegivningen avsa Høyesterett denne

D O M :

1. Overskjønnet oppheves så langt det er påanket.
2. I sakskostnader for Høyesterett betaler staten ved Samferdselsdepartementet til A, B, C og D i fellesskap 448 750 – firehundreogførtiåttetusensjuhundreogfemti – kroner innen 2 – to – uker fra forkynnelsen av dommen.
3. I sakskostnader for Høyesterett betaler staten ved Samferdselsdepartementet til Norskog, Norges Bondelag og Norges Skogeierforbund i fellesskap 200 000 – tohundretusen – kroner innen 2 – to – uker fra forkynnelsen av dommen.